

**Тема лекційного заняття: «Суб'єкти правовідносин у сфері
рибництва в Україні».**

План.

- 1. Суб'єкти товарного сільськогосподарського виробництва у сфері рибництва.**
- 2. Повноваження регуляторних та інших органів державної влади у сфері рибного господарства.**
- 3. Повноваження посадових осіб органів рибоохорони.**
- 4. Суб'єкти правовідносин у сфері рибництва з «подвійним підпорядкуванням» та суб'єкти племінної справи у рибництві.**

1. Суб'єкти товарного сільськогосподарського виробництва у сфері рибництва.

Одним з елементів будь-яких правовідносин є їх суб'єктний склад. До суб'єктів правовідносин у сфері рибництва належать, з одного боку, товаровиробники відповідної продукції, з другого – члени (або засновники) цих підприємств і наймані працівники, органи управління, структурні підрозділи підприємств, інші види суб'єктів господарювання, органи державної влади й органи місцевого самоврядування.

В аграрному секторі правовий статус юридичних осіб-товаровиробників сільськогосподарської продукції визначається цивільним, господарським та аграрним законодавством. Їх зміст дає змогу назвати дві основні групи сільськогосподарських організацій. До них можна віднести всі організації, що ведуть виробництво сільськогосподарської продукції як основної діяльності, а також некомерційні організації в цій сфері. Серед комерційних суб'єктів на аграрному ринку України представлені підприємства майже всіх правових форм, передбачених законодавством про господарські товариства. Особливість господарських товариств у сільському

господарстві проявляється у предметі його діяльності – виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка, реалізація, надання супутніх сільськогосподарських послуг.

Відповідно до Закону України «Про аквакультуру» від 18 вересня 2012 року № 5293-VI суб'єктами аквакультури є юридичні чи фізичні особи, які здійснюють рибогосподарську діяльність у сфері аквакультури (ст. 1). При цьому відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство й охорону водних біоресурсів» від 8 червня 2011 року № 3677-VI [43] рибогосподарська діяльність – діяльність юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, пов'язана з вивченням водних біоресурсів, їх охороною, відтворенням, спеціальним використанням, переробкою, реалізацією тощо.

Грунтуючись на вищенаведених нормативно-правових актах, можемо припустити, *що суб'єктами правовідносин у сфері рибництва є юридичні особи і фізичні особи-підприємці, які здійснюють сільськогосподарську діяльність зі штучного розведення, утримання та вирощування гідробіонтів у повністю чи частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції та її реалізації, відтворення біоресурсів, ведення селекційно-племінної роботи, інтродукції, переселення, акліматизації та реакліматизації гідробіонтів, поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх різноманітності.*

Такими, що підтверджують нашу позицію, є норми Закону України «Про аквакультуру» від 18 вересня 2012 року № 5293-VI, які визначають поняття «продукція аквакультури» та «рибницьке господарство». *Продукція аквакультури* – одержані в результаті здійснення господарської діяльності всі види об'єктів аквакультури, а також вироблена з них харчова й нехарчова продукція, у тому числі харчова та запліднена ікра, що належить до сільськогосподарської продукції. *Рибницьке господарство* – єдиний майновий комплекс, до складу якого входить рибогосподарська технологічна водойма або їх комплекс, гідротехнічні споруди, інші споруди (пристрої),

будівлі, устаткування, інвентар тощо, земельні ділянки, призначені для розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури.

Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку рибного господарства України на період до 2010 року» від 19 лютого 2004 року № 1516-IV *рибогосподарське підприємство (рибницьке, рибальське, рибопереробне)* – суб'єкт підприємницької діяльності, основними видами діяльності якого є вилов (збирання), відтворення, вирощування, переробка риби та інших водних живих ресурсів і продукції з них, а сума, одержана від її реалізації або її окремого виду, перевищує 50 % загальної суми валового доходу підприємства.

Поняття виробника сільськогосподарської продукції (сільськогосподарський виробник) містить ст. 1 Закону України «Про сільськогосподарський перепис» від 23 вересня 2008 року № 575-VI: виробники сільськогосподарської продукції – юридичні особи всіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, фізичні особи (фізичні особи-підприємці, домогосподарства), які займаються сільськогосподарською діяльністю, передбаченою класифікацією видів економічної діяльності, мають у володінні, користуванні або розпорядженні землі сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарських тварин.

Сільськогосподарська діяльність об'єднує відносини з виробництва, первісної переробки і реалізації сільськогосподарської продукції.

На сучасному етапі законодавства сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари) – це продукція/товари, що підпадають під визначення груп 1-24 УКТ ЗЕД, якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних чи орендованих потужностях (площах) для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання (п. 14.1.234. Податкового кодексу

України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [193]).

Відповідно сільськогосподарський товаровиробник – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням і виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках і водосховищах) та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі власновиробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання (п. 14.1.235 Податкового кодексу України). Часткою сільськогосподарського товаровиробництва є питома вага доходу сільськогосподарського товаровиробника, отриманого від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, у загальній сумі його доходу, що враховується під час визначення права такого товаровиробника на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Відтак сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %, складають четверту групу суб'єктів господарювання, які сплачують єдиний податок.

Ще одне визначення сільськогосподарського товаровиробника «запропонував» Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 9 лютого 2012 року № 4391-VI : це – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням і виловом риби у внутрішніх водоймах та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі з власновиробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання.

В аграрному секторі правовий статус юридичних осіб-товаровиробників сільськогосподарської продукції визначається цивільним, господарським та аграрним законодавством. Їх зміст дає підстави назвати дві

основні групи сільськогосподарських організацій. До них можна віднести всі організації, що ведуть виробництво сільськогосподарської продукції як основну діяльність, а також некомерційні організації в цій сфері. Серед комерційних суб'єктів на аграрному ринку України представлені підприємства майже всіх правових форм, передбачених законодавством про господарські товариства. *Особливість господарських товариств у сільському господарстві проявляється у предметі його діяльності – виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка, реалізація, надання супутніх сільськогосподарських послуг.*

У юридичній літературі називають такі особливості сільськогосподарських господарських товариств: специфічний порядок формування статутного капіталу за рахунок майнових паїв, диференціація права товариства на земельні частки, передані йому учасниками на різних правових підставах, наявність у складі майна неподільного фонду (унаслідок створення товариства в результаті реорганізації сільськогосподарських підприємств) та надання сприяння учасникам у веденні особистого селянського господарства [199, с. 6–33].

В Україні сьогодні існує розгалужена система сільськогосподарських підприємств: державні підприємства, фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, сільськогосподарські виробничі кооперативи, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (ст.ст. 1, 2 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 червня 1997 року № 469/97-ВР), споживче товариство (ст. 5, ч. 3, ст. 11 Закону України «Про споживчу кооперацію» від 10 квітня 1992 року № 2265-XII) [201], акціонерні товариства, створені внаслідок приватизації державних сільськогосподарських підприємств. Виробничі або обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи можуть бути багатофункціональними, якщо об'єднують виробничу чи обслуговуючу діяльність із переробкою, заготівлею, збутом, постачанням, сервісними роботами (ст. 2 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію

Враховуючи, що за напрямками діяльності аквакультура може здійснюватися з метою: отримання товарної продукції аквакультури та її подальшої реалізації (товарна аквакультура); штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів, а також той факт, що в теорії аграрного права суб'єктів поділяють на суб'єктів організаційно-господарських повноважень у сфері управління господарською діяльністю та суб'єктів господарювання, суб'єктами, які здійснюють сільськогосподарську діяльність зі штучного розведення, утримання та вирощування гідробіонтів у повністю або частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції та її реалізації, відтворення біоресурсів, ведення селекційно-племінної роботи, інтродукції, переселення, акліматизації та реакліматизації гідробіонтів, поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх різноманітності, є суб'єкти товарного сільськогосподарського виробництва [205, с. 92].

Усі відповідні суб'єкти володіють загальною правосуб'єктністю як суб'єкти господарювання.

За часів СРСР на території України виробництво товарної риби здійснювали 28 потужних рибокомбінатів, 49 риболовецьких меліоративних станцій, більше 100 колгоспів та радгоспів, які займались рибництвом. Саме завдяки цим підприємствам та суттєвій державній підтримці, яка передбачала мільйони гривень на будівництво нових рибницьких об'єктів, проведення капітальних ремонтів гідротехнічних споруд і ставів, придбання кормів, щорічно вирощувалось більше 100 тис. тонн товарної риби. За результатами проведеної інвентаризації Україна має близько 216 тис. га водойм комплексного призначення, придатних для рибництва, з яких використовується лише половина.

За організаційно-технологічними показниками аквакультура може здійснюватися за інтенсивною, напівінтенсивною та екстенсивною формами. Відтак на вид рибницьких господарств впливатимуть основні напрями

отримання товарної аквакультури. Ними може бути випасна, ставкова та індустріальна аквакультура

Ставкова аквакультура – це діяльність з розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури з використанням рібницьких ставків, штучно створених водойм (руслівих, балочних або одамбованих ставків), відокремлених від материнських водних об'єктів (їх частин), лиманів, обводнених торфових кар'єрів тощо. Для здійснення ставкової аквакультури використовуються рибогосподарські технологічні водойми, руслові, балочні та одамбовані рібницькі ставки, штучно відокремлені від материнських водних об'єктів (їх частин), обводнені торфові кар'єри в умовах рібницьких господарств (риборозплідники, нерестово-вирощувальні, товарні, повносистемні господарства). Ставкова та індустріальна аквакультура передбачають вирощування об'єктів аквакультури у штучно створених, повністю або частково контрольованих умовах з використанням напівінтенсивної та інтенсивної форм аквакультури.

Риби – пойкилотермні (холоднокровні) тварини або, іншими словами, температура тіла риб практично відповідає температурі навколишнього середовища. З урахуванням відношення різних видів риб до термічного режиму їх ділять на дві екологічні групи – теплолюбні та холодолюбні. Для цих груп характерна вираженість фенологічних особливостей біології, її тісний зв'язок із сезонами року та погодними особливостями. Холодолюбні риби нерестяться в осінньо-зимовий період, їх ембріогенез становить кілька місяців, температурний оптимум коливається в межах 15–18 °С. Теплолюбні риби нерестяться у весняно-літній період, ембріогенез становить кілька діб, температурний оптимум – 20–24 °С.

Тепловодні господарства (за основним об'єктом розведення – коропом) називають короповими, а холодоводні, в яких розводять здебільшого форель, – форелевими. Тепловодні та холодоводні господарства мають суттєві відмінності за характером водопостачання, облаштуванням і площею ставів, формами їх експлуатації, технологією розведення й вирощування

риби, результативністю рибницьких процесів, рибопродуктивністю. Для більшості ставкових господарств технологія відтворення теплолюбних риб потребує наявності спеціальної категорії ставків – нерестових [66, с. 14].

Крім цього, рибницькі господарства залежно від напрямку ведення рибництва (набору біологічних технологій, що використовуються при відтворенні та вирощуванні риби) можуть поділятися на повносистемні та неповносистемні.

У структурі повносистемного господарства є всі категорії ставів, де здійснюється виробництво посадкового матеріалу та товарної риби. Неповносистемне ставове господарство може бути риборозплідником і спеціалізуватись на виробництві рибопосадкового матеріалу або нагульним господарством і спеціалізуватись на виробництві товарної риби.

Спрощене повносистемне господарство орієнтоване на виробництво товарної риби та забезпечення потреб товарного рибництва власним рибопосадковим матеріалом, але в умовах, які відрізняються від таких у повносистемному господарстві. Основу спрощеного повносистемного господарства становлять нагульні стави, розплідна частина залежить від наявності ставів, які можна пристосувати для вирощування рибопосадкового матеріалу або можливості будівництва одного-двох ставів.

Структура спрощених повносистемних господарств залежить від особливостей нагульних площ і можливостей їх використання для вирощування рибопосадкового матеріалу.

Згідно зі ст. 17 Закону України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 року № 2894-III та вимог ст.ст. 3, 59 Земельного кодексу України отримання договору оренди на землі водного фонду не надає права на вселення та використання риби й інших водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах. Тобто, крім договору оренди земель водного фонду, необхідно мати відповідні дозвільні документи для здійснення рибогосподарської діяльності на водних об'єктах, які видаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань

рибного господарства. Рибогосподарська діяльність на водоймах, де не проводиться промисловий вилов риби за квотами, може здійснюватись як у Режимі спеціального використання, так і в порядку ведення аквакультури, що не належить до спеціального використання і визначається самим суб'єктом аквакультури.

Спеціальне товарне рибне господарство (далі – СТРГ) – суб'єкт господарської діяльності, основною метою якого є підвищення рибопродуктивності рибогосподарського водного об'єкта через штучне відтворення живих ресурсів, а також через збереження та раціональне використання цінних туводних видів водних живих ресурсів.

2. Повноваження регуляторних та інших органів державної влади у сфері рибного господарства.

Як ми вже зазначали, до кола суб'єктів рибництва входять не лише суб'єкти товарного сільськогосподарського виробництва у сфері рибництва, а **й відповідні органи державної влади.** Згідно зі ст. 8 Закону України «Про аквакультуру» [44] **центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства, є Міністерство аграрної політики та продовольства України,** до повноважень якого у сфері аквакультури належать: затвердження порядку штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання; затвердження програм науково-технічного розвитку аквакультури; затвердження зон аквакультури (рибництва) та рибопродуктивності по регіонах України; затвердження методики визначення розміру плати за використання на умовах оренди частини рибогосподарського водного об'єкта, рибогосподарської технологічної водойми; затвердження порядку розроблення та форми паспорта рибогосподарської технологічної водойми; затвердження порядку

здійснення рибогосподарської меліорації; затвердження форм звітності у сфері аквакультури згідно з міжнародними стандартами та нормами.

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, є Державне агентство рибного господарства України (далі – Держрибагентство України). Держрибагентство України здійснює свої повноваження в установлених законодавством України випадках на території України, у виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України, а також на території виключних економічних зон (у риболовних зонах) іноземних держав та у відкритих районах Світового океану, які перебувають у сфері управління міжнародних організацій з управління рибальством, а також таких, що є поза межами будь-якої юрисдикції відповідно до міжнародних договорів України [71].

Повноваженнями Держрибагентства України є: розроблення нормативно-правових актів у сфері аквакультури; здійснення контролю за поданням суб'єктами аквакультури звітної інформації щодо обсягів виробництва продукції аквакультури; здійснення контролю діяльності суб'єктів аквакультури під час розведення та/або вирощування чужорідних і немісцевих видів гідробіонтів; розроблення програм науково-технічного розвитку аквакультури; забезпечення в установленому порядку підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, атестації фахівців у сфері аквакультури у вищих навчальних закладах, що належать до сфери його управління; співпраця з підкомітетом аквакультури Комітету рибного господарства Сільськогосподарської та харчової організації ООН, органами влади іноземних держав та міжнародними організаціями з питань розвитку аквакультури, запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, охорони праці у сфері аквакультури; здійснення інших повноважень відповідно до закону.

До структури Держрибагентства України входить управління аквакультури, використання водних біоресурсів та міжнародного

співробітництва. Основними завданнями цього управління є: участь у реалізації державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, використання та відтворення водних біоресурсів і регулювання рибальства; розроблення й реалізація комплексних заходів щодо відтворення та використання водних біоресурсів, вивчення стану їх запасів у рибогосподарських водних об'єктах України, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні України та водах за межами юрисдикції України відповідно до міжнародних зобов'язань України; організація здійснення ліцензування, контролю за провадженням господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби, крім внутрішніх водойм (ставків) господарств, і веденням рибного господарства; організація та координація роботи державних рибовідтворювальних комплексів та інших державних підприємств і установ, що входять до сфери управління Департаменту; організація та координація проведення робіт у сфері рибництва (аквакультури) тощо.

Протягом останнього періоду пошук до вирішення питань удосконалення нормативно-правового забезпечення господарської діяльності галузі, пов'язаної саме з продовольчим забезпеченням населення, постав перед Держрибагентством України.

Основна проблема – проблема оптимізації нормативно-правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в економічну діяльність суб'єктів аквакультури. Серед основних сегментів продукції тваринництва суттєву роль відіграє виробництво риби з усією інфраструктурою переробки, зберігання та реалізації продукції.

Необхідність забезпечення населення екологічно безпечною і доступною за ціною рибою в умовах скорочення промислу в морях і океанах спонукають до втручання у виробництво риби та інших водних біоресурсів у

штучно створених, повністю контрольованих умовах аквакультури. Іншою важливою стороною, яка недостатньо вивчена в контексті розвитку аквакультури, є співвідношення між штучно вирощеною продукцією і продукцією, отриманою з дикої природи, та формування в цьому контексті політики імпортозаміщення морської риби продукцією, вирощеною в контрольованих людиною умовах.

Рибна галузь включає підприємства океанічного та морського рибальства, внутрішніх водойм, рибництва (аквакультури), рибопереробні, сільськогосподарські підприємства, організації з відтворення та охорони рибних запасів, морські рибні порти, наукові та навчальні заклади. Сьогодні в рибній галузі працює більше 30 тис. працівників, з яких майже 6 тис. – на 79 державних підприємствах, установах і організаціях, що належать до сфери управління Державного агентства рибного господарства України, з них – 29 територіальних органів.

Відповідно до Положення **бюджетної установи «Методично-технологічний центр з аквакультури»** метою створення організації є здійснення комплексних заходів із раціонального використання водних біоресурсів та наукових, дослідно-експериментальних робіт і забезпечення стабільного функціонування та розвитку рибпромислового комплексу.

Згідно з поставленими завданнями БУ «МТЦ з аквакультури» здійснює: організацію ведення Державного реєстру рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) – на виконання ст. 15 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів»; дослідження й експериментальні розробки у сфері аквакультури; методологічну підтримку ефективної діяльності у сфері аквакультури; аналіз, організацію та запровадження інвестиційних проектів у сфері аквакультури; організацію виставок та участь у рекламній діяльності; організацію і проведення семінарів, курсів навчання та підвищення кваліфікації працівників з питань економіки, бухгалтерського обліку, менеджменту й

маркетингу у сфері аквакультури; надання консультацій у сфері аквакультури.

Ще одним суб'єктом у сфері рибництва є іхтіопатологічна лабораторія. До основних напрямів її роботи належать: організація та проведення діагностичних, протиепізоотичних, лікувально-профілактичних, ветеринарно-санітарних заходів, направлених на профілактику та ліквідацію хвороб риби й інших гідробіонтів внутрішніх водойм України, а також надання практичної та методичної допомоги рибницьким господарствам, підприємствам, установам; організація і забезпечення роботи виробничих лабораторій, державних рибницьких господарств, а також інших користувачів; вивчення (разом з органами державної ветфітослужби) епізоотичного стану рибницьких господарств, причин захворювань водних живих ресурсів і шляхів поширення збудників; контроль за дотриманням технологічних і ветеринарно-санітарних вимог до відтворення, вирощування, зберігання та реалізації водних живих ресурсів; контроль за проведенням технологічних заходів у процесі розведення, вирощування, акліматизації, зберігання риби та інших гідробіонтів у державних рибницьких підприємствах, установах, організаціях; проведення відповідними нормативно-правовими актами заходів, які передбачають своєчасну діагностику, профілактику хвороб риби та інших гідробіонтів; проведення гідробіологічних, гідрохімічних, паразитологічних, епізоотологічних, клінічних та інших діагностичних досліджень з метою встановлення діагнозу й розроблення відповідних лікувально-оздоровчих заходів; розгляд проектів, завдань на проектування та будівництво рибницьких господарств, які здійснюють відтворення, вирощування водних живих об'єктів і надання за ними висновків з питань дотримання ветеринарно-санітарних вимог; організація виконання рибницькими та іншими господарствами рибоводно-технологічних та ветеринарно-санітарних вимог під час розведення, вирощування та промислу водних живих ресурсів; організація проведення семінарів і стажувань спеціалістів рибницьких господарств з іхтіопатології,

гідрохімії, гідробіології; розроблення рекомендацій з профілактичних, лікувальних та оздоровчих заходів боротьби з хворобами водних організмів.

Державне підприємство «Науковий селекційно-генетичний центр рибиництва» працює в галузі селекції, гібридизації та племінної справи різних об'єктів аквакультури розробляє й видає нормативно-інструктивні документи і спеціальну літературу з ведення племінної роботи, племінного обліку та звітності; сприяє та бере участь у придбанні та використанні генофонду існуючих, локальних і зникаючих порід та видів риби як вітчизняного, так і закордонного походження; виконує та впроваджує різні системи ідентифікації плідників та ремонтного поголів'я риби племзаводів та племрепродукторів, розробляє програми племінної роботи за породами та видами риби, проводить їх експертну оцінку за власною продуктивністю та якістю нащадків, породовипробування, рибоводно-біологічне обґрунтування та режим рибогосподарської експлуатації внутрішніх водних об'єктів, програмування рибоводних процесів, цілорічно пропонує живу товарну рибу, технологічно забезпечує спортивні, аматорські, екзотичні водойми та підбирає для них рибу, доставляє живорибним транспортом рибопосадковий матеріал та живу товарну рибу тощо.

Значну увагу ДП «Науковий селекційно-генетичний центр рибиництва» приділяє організації підвищення кваліфікації працівників племзаводів, племрепродукторів та надання їм інформації з проведення виставок і аукціонів з продажу племінних плідників, розробленню та виготовленню спеціального обладнання для відтворення, підрощування, вирощування, годівлі, поліпшення середовища, вилову риби із неспускних водойм, перевезення та торгівлі риби.

Підприємство на замовлення племзаводів, племрепродукторів виробляє спеціальне устаткування для ведення селекційної і племінної роботи (апарати для інкубації ікри, басейни та комплекси для оцінювання якості плідників, ведення сімейної селекції та відбору за нащадками).

3. Повноваження посадових осіб органів рибоохорони.

Оскільки добування (вилов) водних біоресурсів для цілей аквакультури (рибальство) має здійснюватись із дотриманням встановлених правил, що будуть детально проаналізовані нами в одному з підрозділів, де розглядатимуться права та обов'язки суб'єктів правовідносин у сфері рибництва, то, вочевидь, є державні органи, які здійснюють контроль у цій сфері.

Відповідно до Закону України «Про аквакультуру» (ст. 15) добування (вилов) водних біоресурсів для аквакультури здійснюється упродовж визначеного законодавством промислового періоду, а також у разі потреби в період нересту відповідно до законодавства. Плідників і ремонтні групи водних біоресурсів для цілей аквакультури виловлюють у водних об'єктах (їх частинах) за допомогою промислових і науково-дослідних знарядь лову за наявності відповідних квот і дозволів на вилучення водних біоресурсів. Добування (вилов) водних біоресурсів, занесених до Червоної книги України, здійснюється згідно із законом.

Відповідно до Положення про органи рибоохорони Державного агентства рибного господарства України, затвердженого Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19 січня 2012 року № 26, **органи рибоохорони – це Головне управління охорони водних біоресурсів у м. Києві**, управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в області, басейнові управління, басейновий відділ (далі – Управління) є територіальними органами Державного агентства рибного господарства України, які діють у складі Держрибагентства України і йому підпорядковуються. Основне завдання Управління – реалізація повноважень Державного агентства рибного господарства України у сфері рибного

господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів і регулювання рибальства в районі діяльності.

Враховуючи позицію Закону України «Про аквакультуру» про те, що ввезення в Україну живої риби, заплідненої ікри та інших гідробіонтів, призначених для розведення, утримання та вирощування в умовах аквакультури, розміщення їх у карантинних рибогосподарських ізоляторах, переселення з карантинних рибогосподарських ізоляторів в інші рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), рибогосподарські технологічні водойми та ветеринарно-санітарний контроль у сфері аквакультури здійснюються відповідно до Закону України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 року № 2498-ХІІ, до суб'єктного складу правовідносин у сфері рибництва є підстави для включення *Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України*, що з вересня 2014 року стала частиною *Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів*. *Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України (далі – Держветфітослужба України)* є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики в галузі ветеринарної медицини, безпечності харчових продуктів, сферах карантину й захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, державного нагляду (контролю) за племінною справою у тваринництві. Цей державний орган стає учасником досліджуваних правовідносин через видачу міжнародних ветеринарних сертифікатів або погодження форми ветеринарних сертифікатів на окремі види вантажів, підконтрольних службі державної ветеринарної медицини (п. 11 ст. 11 Закону України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 р. № 2498-ХІІ [222], пп. 28 п. 4 Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України, затвердженого Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 464/2011, п. 3 Порядку пропуску вантажів, підконтрольних

службі державної ветеринарної медицини, через державний кордон України, затвердженого Наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 27 грудня 1999 року № 49.

Ще однією формою участі у правовідносинах у сфері рибиництва Держветфітослужби України є обов'язкова участь її представників у відборі для відправлення в Україну тварин, а також увезення на територію України тварин можливе після одержання дозволу Державного департаменту ветеринарної медицини (п. 1.3, 1.9 Ветеринарних вимог щодо імпорту в Україну об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду затверджених наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 14 червня 2004 року № 71).

Для потреб рибиництва функціонують також: *державна лабораторія ветеринарної медицини з хвороб риб та інших гідробіонтів* і *зональна спеціалізована державна лабораторія ветеринарної медицини з хвороб прісноводних риб і інших гідробіонтів*. Державна лабораторія ветеринарної медицини з хвороб риб та інших гідробіонтів є спеціалізованою лабораторією, державною науково-практичною установою ветеринарної медицини з питань прогнозування, діагностики, розроблення заходів запобігання занесенню на територію країни збудників особливо небезпечних заразних хвороб водних тварин, здійснення моніторингу, розроблення й упровадження методик діагностики інфекційних та інвазійних захворювань риби й інших гідробіонтів, а також оцінювання якості і безпеки продукції тваринного походження, кормів тваринного і рослинного походження для годівлі риби. Серед її основних завдань – державний ветеринарно-санітарний контроль за якістю та безпекою продукції тваринного походження, переміщенням (у тому числі експортом та імпортом) об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю, дотриманням ветеринарно-санітарних вимог, установлених законодавством. Зональна лабораторія має ідентичний правовий статус та завдання, за винятком того, що вони стосуються прісноводних риб та інших гідробіонтів, а зону обслуговування для таких

лабораторій визначає і затверджує Держветфітослужба України (п. 6 Положення про зональну спеціалізовану державну лабораторію ветеринарної медицини з хвороб прісноводних риб і інших гідробіонтів затверджене наказом Державного департаменту ветеринарної медицини від 4 червня 2004 року № 67).

Відповідно до законодавства України державний ветеринарно-санітарний нагляд і контроль здійснюють органи державного управління, до яких відносять також спеціально *призначених лікарів ветеринарної медицини, які мають повноваження Держветфітослужби України.*

4. Суб'єкти правовідносин у сфері рибництва з «подвійним підпорядкуванням» та суб'єкти племінної справи у рибництві.

До суб'єктів правовідносин у сфері рибництва з «подвійним підпорядкуванням» належать спеціалісти ветеринарної медицини суб'єкта господарювання, які, з одного боку, є працівниками відповідного підприємства, а з іншого – вони з професійних питань підпорядковуються офіційному лікареві ветеринарної медицини і його заступникові та перебувають під їхнім контролем. Такі спеціалісти призначаються на посади та звільняються з посад адміністрацією суб'єкта господарювання після проведення атестації державними органами ветеринарної медицини за поданням офіційного лікаря ветеринарної медицини і утримуються за рахунок коштів суб'єкта господарювання. До складу працівників ветеринарної медицини суб'єкта господарювання залежно від специфіки та обсягу виробництва можуть входити: лікарі ветеринарної медицини; фельдшери ветеринарної медицини (лаборанти); трихінелоскопісти; дезінфектори; ветеринарні санітари-термометристи; нарізувачі та відбірники проб тощо.

Державна екологічна інспекція України, а також її територіальні органи та морські екологічні інспекції (Державна Азовська морська

екологічна інспекція, Державна Азово-Чорноморська екологічна інспекція, Державна екологічна інспекція Північно-Західного регіону Чорного моря) здійснюють систематизацію законодавства про охорону, використання і відтворення риби та інших водних живих ресурсів щодо: зариблення, здійснення контрольного вилову, акліматизації, рибицтва, утримання і відтворення в неволі чи напіввільних умовах з комерційною та іншими цілями; меліоративного вилову малоцінних і хижих видів риб, шкідливих водних організмів; забезпечення рибозахисними обладнаннями водозабірних споруд; проведення рибозахисних заходів на водозабірних та інженерних спорудах меліоративних систем і вивчення технічного стану рибозахисного обладнання.

Суб'єктами племінної справи у рибицтві є власники племінних генетичних ресурсів; підприємства, установи та організації незалежно від форми власності та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які беруть участь у виробництві, збереженні, використанні, створенні, визначенні племінної цінності племінних (генетичних) ресурсів, торгівлі племінними (генетичними) ресурсами та надають послуги, пов'язані з племінною справою у рибицтві (племінний завод, племінний репродуктор, селекційний центр).

Суб'єктами правовідносин у сфері рибицтва (аквакультури) є юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які здійснюють сільськогосподарську діяльність зі штучного розведення, утримання та вирощування гідробіонтів у повністю або частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції та її реалізації, відтворення біоресурсів, ведуть селекційно-племінну роботу, здійснюють інтродукцію, переселення, акліматизацію та реакліматизацію гідробіонтів, поповнення запасів водних біоресурсів, зберігають їх різноманітність, а також спеціалісти ветеринарної медицини відповідних суб'єктів господарювання; власники племінних генетичних ресурсів (племінний завод, племінний репродуктор,

селекційний центр); органи державної виконавчої влади та державні підприємства, що мають відповідні повноваження у сфері рибництва.